

ז. זה כתוב בגליון המ"ב שלי: כמדומה שמו"ר (שליט"א) צוק"ל אומר מה נשתנה אף לאחר ששאלוהו ואמרתי למו"ר דלכאורה מוכח כן מהרמב"ם שכתב דהבן שואל ואח"כ אומר ההגדה אומר מה נשתנה עי"ש ע"כ.
לעיל הבאתי בשם נכדו שנראה שמו"ר התחיל עבדים ולא אמר מה נשתנה ואפשר מש"כ בגליון המ"ב זה הי' בשנים הקודמות וחזר בו.

בכ"ל בן גם בת

א. אמר לי מו"ר (שליט"א) צוק"ל שבכלל בן גם בת, ונוהגין כשיש רק בנות אז הבת שואלת וכשיש גם בן אז רק הוא שואל, ואף אי נימא דאשה פטורה מהתורה מספור יציאת מצרים מוהגדת וכו' עיין כאן במ"ב ס"ק ל"ד, מ"מ צ"ל השואל לא תלוי בזה וראי' מאשתו שאלתו, ומקיים והגדת אף על סמך שאלתה דהא "אם לאו הוא שואל את עצמו" א"כ חזינן דמקיים גם ע"י שאלת עצמו ההגדה דכן הוא הדין שצריך להגיד ולספר ואין נפ"מ מי השואל אלא אם יש בן הוא שואל ואם לאו אז הבת ומקיים בזה המצוה.

במכות זורקין את היין מהכוס באצבע

ב. מרן החזו"א צוק"ל זרק היין מהכוס באמירת המכות עם האצבע, דהיינו האצבע הסמוך לאגודל (עיין במ"ב סי' תע"ג ס"ק ע"ד).
אוצר החכמות

ברכת אשר גאלנו

ג. אמר לי הגר"ח"ק שליט"א ששאל את מרן החזו"א צוק"ל, כליל הסדר שחל במוצש"ק אם לשנות בברכת אשר גאלנו ולומר מן הפסחים ומן הזבחים כמובא בשעה"צ סי' תע"ג אות פ' בשם מהרי"ו ואמר לו מרן שלא ישנה ויאמר ככל השנים מן הזבחים ומן הפסחים, שהרי אנו מבקשים לשנה הבאה כמובא שם בשם כנ"י.

מוציא - מצה

אכילת מצה - שיעורין

ד. מדובר כאן רק במצות שמורה עבודת יד שבהן מקיימים את מצות אכילת מצה כליל הסדר. רבותי הקדושים נ"ע אכלו רק מצות שמורה עבודת יד כל הפסח.

שעור המצה שמרן החזו"א אכ"ל

ל"ה. ספר לי מו"ר (שליט"א) זצוק"ל שמרן החזו"א זצוק"ל הי' לוקח רבע מצת יד לערך לכזית מצה ואכל כרגיל ואח"כ חתיכה בגודל זה בערך לכורך ואח"כ בתוך הסעודה הי' אוכל עוד חתיכה מצה בהסיבה כדי לצאת מידי ספק.

אוצר החכמה

אח"ח 1234567

אוצר החכמה

חלוקת המצות ואכילתם אצל מו"ר

ל"ו. בשנת תשכ"ז אמר לי מו"ר (שליט"א) זצוק"ל שמרן החזו"א זצוק"ל נהג לתת לנשים ולמסובים אתו כזית מצה בגודל של כף יד עם האצבעות חוץ מן הבוהן, וכן נוהג מו"ר, ועוד אמר לי מו"ר ששובר גם מהמצה השלישית כדי שיהי' לו לחלק כזיתים לכולם ולא מצרף ממצות אחרות, ועוד אמר לי שלוקח לעצמו שני כזיתים מהמצות אבל אינו מקפיד שיהי' כזית מכל אחד (מהעליונה ומהפרוסה) משום דאכילת מצה קאי על כל שלשת המצות, ואינו מכניס לפה שני כזיתים בב"א רק אוכל כרגיל, ואומר לנשים וכן הוא עצמו ואוכלים מצה יותר מהכזיתים שחלק וזה לאחר המרור כדלהלן כדי לצאת כל הדעות (בשעור הכזיתים) ומו"ר אוכל גם את היותר בהסיבה ואחר זה אוכל גם את חצי המצה של ער"פ בהסיבה (כי נתתי למו"ר רק חצי, ראה לעיל במצות מצוה מער"פ) ואמר לי דאילו הי' לו שלמה מהער"פ הי' שמה כאחת מהג' מצות משום שהיא יותר חשובה, אמנם לאחר שאכל ב' כזיתים מצות מו"ר אוכל מרור ואמר לי שזה לא הפסק משום שס"ה הוא אוכל זה בב' רגעים ואח"כ אוכל כורך ואח"כ ממשיך באכילת עוד קצת מצה בהסיבה כדי לצאת כל הדעות.

כנ"ל (והחלוקה קצת באופן אחר)

ל"ז. תשכ"ח, מו"ר (שליט"א) זצוק"ל אמר לי שהוא מוציא את הנשים בליל הסדר בברכת המוציא ואכילת מצה, ונותן לכל אחת חתיכה מהמצה השלימה העליונה ומהפרוסה ומוסיף עוד חתיכה מצה שהכין מן הצד כדי להשלים לכזית ואמר שלנשים מספיק כזית אחד ולא צריך להחמיר להן כהשו"ע שצריכים לאכול שני כזיתים אחד מן השלימה ואחד מהפרוסה.

ועוד אמר לי מו"ר שא"א לעשות כאחרונים המובאים במ"ב להכניס שני כזיתים בבת אחת לפה וכו', אלא לאכול את שני הכזיתים של השו"ע כדרך אכילה. מו"ר אכל כזית ממצת ער"פ שהבאתי לו ככל שנה ואכלה לאחר הכזיתים הראשונים ובהסיבה.

מו"ר אכל אפיקומן כזית אחד כשיעור קטן

לח. פסח תשל"ו, אמר לי מו"ר (שליט"א) זצוק"ל שאוכל אפיקומן רק כזית אחד וכשיעור קטן בגודל כף יד בערך בלי האצבעות.

שיעור של הרב נאה טעות

לח. תשל"ב אמר לי מו"ר (שליט"א) זצוק"ל שמאד תמוה בשעור חלה ובשאר שיעורין הרב נאה מיקל בשיעורין ולענין מצה סובר שכזית הוא שלושים גרם ולפי"ז שצריך לאכול בליל הסדר שני כזיתים בב"א לאכילת מצה איך זה אפשר, וכן אוכלים חמש כזיתים שנים באכילת מצה אחד בכורך שנים באפיקומן יחד זה חמש מצות ואיך אפשר עוד לאכול הסעודה מאחר שכל מצה בערך 30 גרם וזה כזית לחשבונו, ומוכח שהכזית אינו גדול כשיעורו, והצבור סובר ואומר שהרב נאה פסק כך ומרן החזו"א פסק כך ועושים איך שמבינים מאחר שאומרים שזה מחלוקת הפוסקים ולא יודעים שהשיעור של הרב נאה הוא טעות, ועצם השוואה של הרב נאה למרן החזו"א מוטעית במיוחד שזה לא רק מרן אלא כך סובר הגר"א ז"ל.

מו"ר הוציא את המסובים בקידוש ובברכות המצה

מ. תשל"ה, כל חתני בנותיו ומשפחותיהם היו מסובין אצל מו"ר (שליט"א) זצוק"ל בסדר מו"ר הוציא את כולם בקדוש, שלש מצות היו רק לפני מו"ר ובברכות המוציא ואכילת מצה הוציא מו"ר את כולם וחילק לכולם כזית ממצותיו לכל אחד כזית בגודל של כף יד עם האצבעות ואף פחות מזה ואמר שזה שיעור כזית בריוח.

בענין הנ"ל וחלוקת הכזית

מא. תשל"ח, היו מסובין אצל מו"ר ארבע חתני בתו הגדולה וכן נכדו רמ"ב שליט"א ומשפחותיהם, שלש מצות היו רק לפני מו"ר והוציא את כולם בברכות המוציא ואכילת מצה וחילק למסובין באופן כזה לקח משהו מהמצה העליונה ומהפרוסה וצירף לזה משאר מצות שהיו מונחים לידו, נתן לכל אחד רק כזית אחד כשיעור כזיתים קטנים בגודל של כף יד גדולה, בשנים שלא הי' בכחו לחלק, מו"ר נתן כזית רק לבתו, ואחד מהמסובים הי' מחלק את הכזיתים ליתר המסובים ממצות מו"ר באותו האופן הנ"ל, ומו"ר הי' אוכל אז את הכזיתים שלו, וכן בשנים האחרות חילק מו"ר רק כזית אחד לכל אחד ולא שני כזיתים וכן נהג עד שנתו האחרונה תשמ"ה. באחד הסדרים החזיק מו"ר בידו מצת יד גדולה ושאלוהו המסובים כמה כזיתים יש בה ואמר להם שבעה כזיתים בערך.

שיעור הכזית מצה שמו"ר אמר לי לחלק

מב. בשנים שלאחר תשכ"ז אמר לי מו"ר (שליט"א) זצוק"ל לחלק את כזית המצה לבני ביתי כשיעור כזיתים קטנים בגודל כף יד בערך בלי אצבעות ולאחר כורך לתת לכל אחד מהמסובין המבוגרים גם כזית גדול בשיעור גודל של שני שליש של מצת מכונה (הזכרתי רק לשיעור באותו גודל מצת יד) כדי לצאת גם דעה זו ויאכלו בהסיבה אבל לקטנים אף שהגיעו לחינוך מספיק כזית מצה קטן כשיעור של הגר"ח מואלזין ולא צריך שיעור גדול.

(א"ה, מה שאמר לי מו"ר זצוק"ל לחלק מצה כזיתים קטנים בגודל כף יד בלי האצבעות וכן מו"ר בעצמו אכל אפיקומן בגודל כזה כמו שהבאנו לעיל וכן היו סדרים שמו"ר חלק למסובים מצה כזיתים בגודל כזה (עי' להלן) והי' סדר שחלק בגודל כף עם אצבעות בלי בוהן, ולעיל בשנת תשכ"ז כתבתי שמו"ר אמר לי שמרן החזו"א זצוק"ל חלק למסובים מצה בגודל כף יד עם אצבעות בלי בוהן וכתוב שם וכן נוהג מו"ר, אין כאן כל סתירה משום שמרן ומו"ר סוברים להלכה דהעיקר כהגר"ח מואלזין זצ"ל שמשערים את הכזית מצה בכזית בינוני של זמננו, וזה בערך ככף יד של אדם גדול, וכזית יותר בריוח עם האצבעות, אבל הכף יד זה לא השעור רק לפי גודל זה בערך שער מו"ר את המצה שמרן חלק ובאמת גם בכף יד גדולה בלי אצבעות יש שעור של כזית בינוני, לכן מה שאמר מו"ר שראה שמרן חלק בגודל כף עם אצבעות זה הי' קצת בריוח אבל לשיעור כזית מספיק בגודל כף של אדם גדול בלי אצבעות כמו שמו"ר בעצמו אכל אפיקומן וכמו שאמר לי לחלק שזהו השיעור של הגר"ח מואלזין שזהו העיקר ומו"ר בעצמו עשה מעשה רב באכלו את האפיקומן ובכזיתים דאורייתא הוסיפו לאכול עוד מצה לצאת כל הדעות).

מג. תשמ"ב, מו"ר אמר בסדר אני יכול להגיד שמרן החזו"א זצוק"ל נתן הכזיתים מצה בגודל בערך ככף היד בלי האצבעות בעת אכילת מצה ואח"כ כדי לצאת גם הדראמים אז אצל מרן החזו"א באמצע הסעודה או בסופה אכלו עוד מצה. וחילק מו"ר הכזיתים לכל המסובים הגברים והנשים ממצותיו שהכין סמוך לג' מצותיו, וחילק מו"ר לכולם לפני שאכל את הכזית, ג' מצות היו רק לפני מו"ר ולא לפניהם.

מרן החזו"א חלק למסובים כזיתים קטנים

מד. אמר לי הגר"ח שליט"א שהי' כמה שנים בסדר אצל מרן החזו"א זצוק"ל, וזוכר שמרן חילק מצה כזיתים קטנים.

מה. תשל"ז, בנוכחותי אמר מו"ר לשואל אחד שנוהגים לצאת בכזית מצה בגודל כרביעית ואף חמישית מצת יד בינונית וגם בפחות מזה מו"ר הראה לו וראיתי בעיני זה הי' קטן.

מו"ר מחלק לב"ב בין ברכה לאכילה

אח"י 1234567

מו. תשכ"ז, אמר לי מו"ר (שליט"א) זצוק"ל שמוציא בברכת המוציא ובברכת אכילת מצה את בני ביתו ולוקח פרור לפה כדי שלא יהי' הפסק החלוקה של כזית המצות לב"ב בין המוציא לאכילה ושאלתיו הלא עי"כ הוי הפסק בפרור שלא אכל בהסיבה, לבין ברכה של אכילת מצה ולבין הכזית שצריך לאכול בהסיבה ואל"כ לא יוצא יד"ח מצה ואמר לי שהדבר צ"ע ואפשר דפירור אחד לא שייך הסיבה, ועוד אמר לי שמעיקר הדין חושב שהחלוקה לב"ב לא הוי הפסק מאחר שכולם יצאו בברכתו א"כ כולם כאחד חשיבי ולא הוי הפסק מה שנותן להם לצורך ברכתם אע"ג דלא צריך ההפסק לצורך ברכת עצמו, מ"מ מאחר שיצאו בברכתו א"כ מחשב נמי כלצורכו.

אח"י 1234567

למסובים לא צריך לתת שני כזיתים

מז. תשל"ב אמר לי מו"ר איך מחלקים מהג' מצות לבני ביתו שיהי' לכל אחד ב' כזיתים הלא מהפרוסה צריך כזית אחד בשבילו והנותר מהפרוסה לא מספיק כזית לכל אחד, אלא העיקר שלבני ביתו מחלקים רק מהמצה השלימה שיהי' לכל אחד כזית, ואמרתי למו"ר שאני לוקח פחות מכזית מאחד מהמצות ומוסיף ממצות אחרות עד כזית ונותן לכל אחד מבני ביתי אמר לי מו"ר הלא צריך גם מהפרוסה ולבסוף אמר לי ג"כ שצריך להוסיף ממצות אחרות חוץ מהג' כדי להשלים הכזית.

אח"י 1234567

חזיתי בדעת מו"ר שאף לנוהגים כהשו"ע ואוכלים כשני כזיתים מצה אבל למסובים אין צריך לתת שני כזיתים משום שזה רק דין על הבוצע אבל למסובין די בכזית אחד אמרתי למו"ר שהגר"מ שטרנבוך שליט"א כותב בהגדה שלו שצריך לחלק גם למסובים שני כזיתים ואמר לי מו"ר שהגר"מ שטרנבוך כותב חומרא שם וזו חומרא, ועוד מלחם משנה אין צורך שיקבלו המסובין מהלחמים כזית כל אחד אלא משהו די, לכן בשבת אין צורך לחלק כזיתים וכזית פת לסעודה יכולים לקחת מפת אחר.

מח. פסח תשמ"ה פסח שחל בשבת, היו אצל מו"ר מסובים בסדר נכדו הרמ"ב שליט"א ושלושת חתני בתו הגדולה ומשפחותיהם, מצות היו רק לפני מו"ר וחילק מו"ר רק כזית מצה אחד לכל אחד ולא שני כזיתים.

כמה כזיתים לאכילת מצה

ממ. מה שמוכא בשו"ע סימן תע"ה שצריך לאכול כזית מכל אחד דהיינו כזית מהשלימה וכזית מהפרוסה, אמר לי מו"ר (שליט"א) זצוק"ל שזה חומרא גדולה וכמבואר שם בביה"ל וכמדומה לו שמרן החזו"א זצוק"ל אכל רק כזית אחד, ועוד הוסיף לי מו"ר שאין צריך כזית מכל אחד אלא משהו מהשלימה וישלים את הכזית מהפרוסה. אמר לי הגר"ק שליט"א שמרן החזו"א זצוק"ל אכל רק כזית מצה אחד, ואמר מרן

דאין הלכה כרא"ש שמצריך שני כזיתים (וע"ע להלן) כבר כתבתי לעיל בד"ה בשנת תשכ"ז וכן ה' בכל השנים שמו"ר אכל שני כזיתים ואינו מכניסם לפה בבת אחת אלא אוכלם כרגיל ובמהירות. ^{אח"ח 1234567}

^{אוצר החכמה} ^{אח"ח 1234567} מרן ומו"ר אכלו את הכזית מצה כרגיל

ג. מה שכתוב במ"ב סי' תע"ה ס"ק ט' שצריך להכניס לפיו את שני הכזיתים בבת אחת אמר לי מו"ר (שליט"א) זצוק"ל שזה דבר שאי אפשר ולא צריך להכניסם בב"א לפה אלא יאכל את הכזית כרגיל, אמר לי הגר"ח שליט"א שהי' כמה שנים אצל מרן החזו"א זצוק"ל בסדר, שמרן אכל רק כזית מצה אחד, ולא הכניסו לפה בבת אחת אלא אכלו כדרכו תוך ג' רגעים ואמר מרן לר"ח דאין הלכה וכו' כנ"ל באות הקודם והוסיף לו דלא משום שקשה לו רק דמעיקר הדין כן כזית א' ולא בבת אחת. ועוד אמר לי הגר"ח שליט"א ששאל את מרן לענין אכילת כזית מצה מה השיעור של כדי אכילת פרס וענה לו שלוש מינוט בערך. וכן מו"ר אכל את שני הכזיתים כרגיל ולא הכניסם לפה בבת אחת כנ"ל. ^{אח"ח 1234567}

^{אוצר החכמה}

אכל מצה מבוילה לחלה

גא. תשל"ג ספר לי מו"ר (שליט"א) זצוק"ל, שכן שדר בביתו שאלו בליל הסדר, שלא הפריש חלה מהמצות ואכל אותם ולפני האפיקומן נזכר ובא ושאל את מו"ר ונתן לו מו"ר שלש מצות משלו (והשואל וב"ב של מו"ר העידו שמו"ר אמר להם חמש כזיתים יש במצה אחת, המצה היתה גדולה) והמשיך מו"ר ואמר לו שלא יברכו עוד פעם ומספיק שיאכלו הוא ואנשי ביתו רק כזית אחד כל אחד דהיינו האפיקומן ממצותיו של מו"ר וכתוב ובלבד שיאכל כזית אפיקומן באחרונה, והוסיף לי מו"ר הטעם דמצוה הבאה בעבירה להרבה פוסקים מדרבנן א"כ מדאורייתא יצא יד"ח מצה והערתי למו"ר דהוי טבל לחלה וענה לי שגם זה מחלוקת אם בזה"ז חלה מהתורה, וספרתי למו"ר שגם מאחד שמעתי שנזכר לאחר ברהמ"ז ולאחר חצות שממצותיו לא הופרשה חלה והורו לו ליטול ידיו ולאכול מצה וזה אפיקומן שלו ואין כאן גם איסור של אין מפטירין וכו' ואמר לי מו"ר שיפה הורה ואמרתי למו"ר שגם הי' רק שני ק"ג בקופסא וזה ספק חלה ואמר לי אולי הי' צירוף לפני שהכניסום לקופסא מ"מ אמר זה ספק. (א"ה, עי' רמב"ם הלכות חמץ ומצה פ"ו ה"ז דלרמב"ם לא יוצאים אף בטבול לחלה מדרבנן לפי הכלל שכתב כל שאין מברכים עליו אין יוצא בו יד"ח ע"ז בלח"מ, ועי' במ"ב סי' קצ"ו ס"ק ד' דדעת הט"ז ועוד אחרונים דאם אכל בשוגג יכול לברך ברהמ"ז ודעת הראב"ד בהלכות ברכות פ"א הי"ט דמברך, והנה לפוסקים אלה יש להסתפק אם אכל בשוגג טבול לחלה מדרבנן אם יצא יד"ח. והנה המ"ב כתב שם בשעה"צ ס"ק

ד' בדעת הט"ז דמברך אפי' בדבר שאסור מהתורה לפי"ז לכא' נראה דלא סוברים את הכלל של הרמב"ם דכל שמברך עליו ברהמ"ז יוצא בו יד"ח וצ"ע).

אכל כזית מצה והקיא

נב. תשל"ג, הורה לי מו"ר (שליט"א) זצוק"ל מי שאכל כזית מצה והקיא או שתה את הכוסות והקיאם אף שהקיא מיד לאחר שאכל או שתה מ"מ יצא יד"ח ומקרי אכילה ושתי' וכמו לענין איסורים דחייב בכה"ג כמבואר בכריתות ע"כ, א"ה ומצאתי דכן כתב לדבר פשוט המנ"ח בריש מצוה י' ואמרתי למו"ר ואמר שזה פשוט. ועל הערתי מהכתב סופר שכתב לענין סעודת יו"ט שהקיא לא יצא ענה מו"ר משום שעתה רעב לכן צריך לחזור ולאכול, ועל הערתי מהפרמ"ג שכתב אכל והקיא פטור מברהמ"ז אמר מו"ר משום דהוי כמו לאחר עכול דפטור מברהמ"ז.

מהרש"א

כזית מצומצם עם שיניים תותבות

מהרש"א

נג. שאלתי את מו"ר (שליט"א) זצוק"ל למבואר תשו' חת"ס או"ח דהנשאר בבין החניכיים מהכזית מצה מצטרף ויצא בכזית מצומצם אם הדין כן גם במי שיש לו שיניים תותבות ונדבק בהם וענה לי שאינו יודע, וכן שאלתי את מו"ר את ספקתו של גיסי הגאון מוהרשז"א שליט"א לענין יוה"כ דהשעור מלא לוגמיו האם דין כן גם במי שיש לו שיניים תותבות שהם ממעטים את השעור וענה לי מו"ר שאינו יודע.

קושיא בענין בציעת לחם משנה בליל פסח

נד. כתוב בשו"ע סי' תע"ה ס"א אוחז בידו את שתי השלימות והפרוסה כאמצע ויברך וכו' ובוצע מהשלימה העליונה ומהפרוסה ביחד ויאכלם וכו' ע"כ, הנה שתי השלימות משום לחם משנה כמו שאר יו"ט כ"כ רש"י ורשב"ם בפסחים דקט"ז ע"א וכ"כ במ"ב ס"ק ב', שאלתי את מו"ר (שליט"א) זצוק"ל לשטת המהרש"ל והשל"ה (שו"ע סו' רע"ד מ"ב ס"ק ד') שבכל שבת ויו"ט בוצע את שתי הככרות מ"ט לא מוזכר שבלייל הסדר יבצע את שתי המצות השלימות שלוקח ללחם משנה, ואמר לי מו"ר אולי זה דבר פשוט כמו כל שבת, אבל לא נוהגים כן בפסח כן הוסיף לי מו"ר אף שהוא נוהג בכל שבת ויו"ט לבצוע על שתי הככרות.

ואמר לי מו"ר בהלכות פסח כתוב רק שבוצע ואוכל מהשלימה ומהפרוסה והיינו דמיירי מדין אכילת מצה, ובשבת בדין לחם משנה עיקר הדין שבוצע בשעת הברכה משתיהן אבל לא צריך לאכול משתיהן ומבציעת לחם משנה לא מיירי כאן בהלכות פסח ואה"נ לבוצעים תמיד שנים אפשר שצריכים גם כאן לבצוע גם את השלימה השלישית אבל לא צריכים לאכול ממנה וצ"ע, ולמעשה מו"ר לא בצע את השלישית כנ"ל.